

DOI 10.37491/UNZ.112.3
УДК 343.98:343.132

Олег ГАНЬБА¹, Наталія РАДЧЕНЯ²

ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ РІЗНИХ ОБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналізуються проблеми використання тактичних особливостей в процесі впізнання різних об'єктів під час розслідування воєнних та інших злочинів в умовах дії правового режиму воєнного стану. Аргументуються переваги різних видів пред'явлення для впізнання в процесі розслідування воєнних та інших злочинів як однієї з ключових слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування зазначених злочинів по гарячих слідах. Зазначається, що тривала слідча практика пред'явлення різних об'єктів для впізнання в екстремальних умовах збройної агресії російської федерації (рф) проти України породжує низку тактичних особливостей в процесі здійснення різних видів впізнання, зумовлених як суб'єктивними, так і об'єктивними факторами. Детально аналізуються особливості тактики проведення та переваги пред'явлення для впізнання особи, що дає можливість комплексно використати для її ідентифікації та ототожнення як статичні та динамічні, так і соціальні і супутні ознаки зовнішності особи, що

¹ доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький), Ganba_Oleg@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8391-8284>.

² кандидатка юридичних наук, викладачка кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький), Radchenya_nm@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0003-4109-8350>.

пришвидшує процедуру досудового розслідування воєнних та інших злочинів завдяки оперативному встановленню і притягненню до кримінальної відповідальності винних у їх вчиненні. Аргументується необхідність поширення застосування дистанційного впізнання особи в режимі відео конференції, особливо в умовах агресивної війни РФ проти України, коли особа з причин поранення, лікування, реабілітації та з інших вагомих причин не може бути присутня на місці проведення досудового розслідування. В роботі аналізуються тактичні особливості пред'явлення для впізнання невпізнаних трупів та їх частин, що значно пришвидшує та полегшує проведення молекулярно-генетичної експертизи шляхом створення належних умов для остаточної ідентифікації особи загиблого. Характеризуються тактичні особливості проведення інших видів впізнання (речей, тварин, їх трупів тощо) в умовах дії правового режиму воєнного стану. Обґрунтовується потреба розширення та кримінального процесуального закріплення додаткових об'єктів для впізнання, що значно розширить ідентифікаційні можливості органів досудового розслідування в процесі розслідування воєнних та інших злочинів.

Ключові слова: пред'явлення для впізнання, криміналістична тактика, слідча (розшукова) дія, воєнний стан, криміналістична ідентифікація, криміналістична експертиза, кримінальне провадження, досудове розслідування, кримінальне правопорушення, воєнний злочин, підозрюваний, суб'єкт злочину.

Постановка проблеми. Пред'явлення для впізнання різних об'єктів в умовах дії правового режиму воєнного стану створює можливість ефективного та оперативного досудового розслідування масових воєнних та інших злочинів. Своєчасне проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії є одним із основних результативних засобів збору та накопичення вербальної інформації щодо осіб, причетних до вчинення воєнних та інших злочинів або відносно сторонніх осіб, які можуть сприяти виявленню підозрюваних у їх вчиненні суб'єктів, встановлення місця знаходження або їх тимчасового місця перебування. Зазначена слідча (розшукова) дія ефективно застосовується також для криміналістичної ідентифікації живих осіб, трупів, особистих речей військовослужбовців Сил оборони України та інших осіб, мисленеві образи яких зафіксовані у пам'яті свідків кримінальних правопорушень та інших суб'єктів.

Перевагою застосування пред'явлення для впізнання живих осіб та інших об'єктів на початковому етапі розслідування в тому, що воно не потребує значних матеріальних та ресурсних затрат; ретельної підготовки; громіздкої спеціальної техніки; спеціальної фахової підготовки співробітників правоохоронних органів і може застосовуватися негайно після вчинення або виявлення ознак вчинення кримінального правопорушення.

У багатьох випадках достовірні результати впізнання особи за її мисленевим образом відображено в пам'яті іншої людини, матеріально зафіксований її зовнішній вигляд на фотознімку або шляхом відеозапису тощо,

є головним доказом вини особи у вчиненні злочину, на якому базується обвинувачення на етапі досудового розслідування і судового розгляду.

Нагальна потреба ефективного та швидкого розслідування масових воєнних та інших злочинів в умовах дії правового режиму воєнного стану потребує ретельного аналізу тактичних та процесуальних особливостей проведення різних видів впізнання для підвищення якості досудового розслідування кримінальних правопорушень та роботи правоохоронних органів загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти, сутність і особливості різних видів впізнання досліджувалися достатньо і всебічно як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, у тому числі з використанням новітніх технологій.

Так, Б. В. Безкоровайний вивчав особливості пред'явлення для впізнання за уявним образом [1], О. І. Гарасимів, О. В. Ряшко зосередили свою увагу на характеристичні пред'явлення для впізнання як слідчої (розшукової) дії у кримінальному провадженні [2, с. 81–87], З. Т. Гулкевич аналізував окремі аспекти пред'явлення для впізнання у контексті проблематики габітоскопії [3, с. 140–153], А. В. Коваленко вивчав проблемні аспекти пред'явлення особи для впізнання за 3D-моделлю її зовнішності [4, с. 196–204], М. Г. Корабель та К. В. Шейко досліджували проблеми пред'явлення для впізнання, що стосуються використання габітоскопії в розслідуванні воєнних злочинів російської федерації проти України [5, с. 621–624], польський науковець А. Шайна розглядав пред'явлення особи для впізнання крізь призму принципу «*neto se ipsum accusare tenetur*» [6, с. 271–281], а вчені П. Гербовський та Д. Лоркевич-Мушинська охарактеризували значення антропологічної експертизи для перевірки результатів пред'явлення для впізнання за параметрами будови обличчя, пропорцій тіла та інших зовнішніх ознак [7, с. 5–13] тощо.

Водночас нами зосереджено основну увагу на особливостях тактики проведення слідчої (розшукової) дії пред'явлення для впізнання в умовах агресивної війни рф проти України.

Метою статті є аналіз та узагальнення особливостей криміналістичної тактики проведення різних видів пред'явлення для впізнання в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Повноцінне та оперативне розкриття будь-яких злочинів залежить від своєчасного встановлення та ідентифікації осіб, які їх вчинили за допомогою пред'явлення їх для впізнання або іншими ефективними способами [8, с. 107; 9, с. 60].

Правоохоронними органами завжди надається перевага пред'явленню для впізнання живої особи, якщо це можливо, оскільки саме живу особу набагато легше ідентифікувати і за фізичними, і за біологічними, і за соціальними та іншими властивостями. Серед біологічних властивостей

значний ідентифікаційний ефект дають рухові навички особи — жестикуляція, манера та особливості ходи, особливості голосу та мови, міміки, артикуляції тощо [10, с. 117].

Встановлення особи здійснюється за рисами зовнішності у формі пред'явлення для впізнання, де об'єктом ототожнення виступає людина, а ототожнюються в комплексі ознаки її зовнішності, які зафіксовані як в ідеальних, так і в матеріальних відображеннях (слідах) [11].

Зазначені та інші властивості особи в екстремальних умовах воєнних дій використовуються органами досудового розслідування як для оперативного впізнання особи для розслідування злочину «за гарячими слідами», так і для впізнання під час досудового слідства.

Пред'явлення особи для впізнання регламентується ст. 228 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) [12]. Положень зазначеної статті зобов'язані дотримуватися будь-які органи досудового розслідування при проведенні зазначеної слідчої (розшукової) дії як у мирний час, так і в умовах дії правового режиму воєнного стану. Недотримання процесуальних вимог при проведенні впізнання ставлять під сумнів допустимість і доказове значення результатів проведення цієї слідчої дії, а також створює суперечності у судово-слідчій практиці. Так, прикладами порушення вимог ст. 228 КПК України при пред'явленні особи для впізнання і, відповідно, визнання протоколу недопустимим доказом є справи, під час розгляду яких встановлено: недотримання форматів зображень на фотографіях (постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 03 серпня 2021 року у справі № 761/6970/14-к [13]); використання серед запропонованих фотографій зображення особи, відомої широкому загалу (вирок Холодногірського районного суду міста Харкова від 30 грудня 2025 р. у справі № 642/5161/24 [14]); порушення принципу схожості осіб, які пред'являлися для впізнання та відсутність у протоколі впізнання конкретизації ознак, за якими потерпіла впізнала особу, яка намагалася її згвалтувати (постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 02 вересня 2025 р у справі № 404/6076/21 [15]) та інші.

У судово-слідчій практиці суперечності вирішуються через механізми забезпечення єдності судової практики і ключову роль у цьому відіграє Верховний Суд, який формує правові позиції та узагальнює рішення для нижчих інстанцій. Так, у низці справ, розглянутих Касаційним кримінальним судом, стороною захисту оскаржувалося проведення впізнання особи за фотознімками. Як аргументи вказувалися можливість провести впізнання безпосередньо самої особи та відсутність вмотивування слідчим. Однак об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду поклала край дискусії, сформувавши висновок у постанові від 25 вересня 2023 р. у справі № 208/2160/18, згідно з яким КПК України не містить імперативної вимоги пред'являти для впізнання саму особу за наявної реальної можливості, а не її фотознімок та обґрунтовувати слідчим необхідність проведення впізнання саме за фотознімками [16].

Слід взяти до уваги, що практика пред'явлення особи для впізнання в умовах воєнних дій породжує низку тактичних особливостей, до яких, насамперед, варто віднести:

1. Поняті та статисти, які забезпечують колективність впізнання, за браком місцевого населення можуть відбиратися з числа волонтерів, військовослужбовців, медичного персоналу та інших осіб.

2. За потреби забезпечення безпеки особи, яка впізнає, суворо дотримуючись правил ч. 4 ст. 228 КПК України, згідно з якими особа, яку пред'являють для впізнання, не має бачити і чути особу, яка її впізнає, що зазначається у протоколі. Проте відомості про таку особу до протоколу не вносяться і зберігаються окремо задля забезпечення її особистої безпеки або членів її сім'ї.

3. Проблематичним є і повторне пред'явлення особи для впізнання за умови дотримання низки вимог, на які звертають увагу окремі дослідники: а) проведення повторного впізнання можливе лише у виняткових випадках, коли первинне впізнання проводилося особою, яка знаходилася у дезорієнтованому стані (під залишковою дією наркозу після операції; з підвищеною температурою тіла; розладом слуху, зору; у стані акубаротравми тощо); б) коли мали місце гірші умови сприйняття об'єкту в процесі впізнання у порівнянні з початковим сприйняттям його відповідним суб'єктом (посилена хмарність, дощ, час доби, освітлення); в) зміни зовнішності особи, яку впізнають (відрощена борода, вуса, підстрижена голова тощо); г) повторне впізнання має проводитися з тими ж статистами, з якими проводилося первинне впізнання [17, с. 155].

Практика Європейського суду з прав людини наголошує, що органи досудового розслідування зобов'язані утримуватися від будь-якого психічного або фізичного впливу на особу, що впізнає [18].

Кримінально-процесуальний кодекс України не містить прямої заборони щодо повторного впізнання особи, проте у ч. 6 ст. 228 КПК України зазначається, що проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явленні особи для впізнання. Так, колегія суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 704/1121/22 дійшла висновку, що зауваження захисника щодо порушення вимог ч. 9 ст. 228 КПК України при пред'явленні особи для впізнання є слушними, однак не вплинули на законність цієї слідчої дії, оскільки первинне впізнання проводилося безпосередньо за зовнішніми ознаками без будь-якої інформації про голос і потерпіла впізнала нападника, а повторне – за голосом [19].

4. Якщо особа, яка впізнає, під час опитування її відповідно до ч. 1 ст. 228 КПК України вагається назвати конкретні характерні зовнішні ознаки особи і не готова впізнавати її за сукупністю ознак, то в такому випадку відповідно до ч. 9 ст. 228 КПК України можливе проведення впізнання за голосом, ходою або іншими динамічними ознаками.

Ми погоджуємося з тими науковцями, які зазначають, що використання ознак функціональних елементів зовнішності особи (хода, жестикуляція, артикуляція, постава тощо) важливо детально описати у протоколі

опитування як підготовчі дії, які передують пред'явленню для впізнання [3, с. 147].

5. В умовах дії правового режиму воєнного стану часті випадки, коли особа, яка має впізнавати, із суб'єктивних або об'єктивних причин (поранення, перебування на лікуванні або у реабілітаційному центрі тощо) не може безпосередньо брати участь у пред'явленні їй певної особи для впізнання, а також у інших випадках, передбачених ч. 1 ст. 232 КПК України, а саме: неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому слідстві за станом здоров'я або з інших поважних причин; у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб, які її потребують; у випадку вжиття заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування та інших підстав впізнання осіб чи речей можуть бути проведені у режимі відеоконференції — дистанційного судового розслідування при трансляції процедури впізнання з іншого приміщення.

Зазначений спосіб впізнання дає можливість зекономити час, ресурси, інші витрати та забезпечити належну інформаційну безпеку. Окрім викладеного, згідно з ч. 3 ст. 232 КПК України використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій забезпечує належну якість зображення і зв'язку, що сприяє покращенню проведення процедури впізнання та досудового розслідування загалом.

6. Прогресивним кроком у вдосконаленні процедури пред'явлення особи для впізнання та підвищення її результативності є пред'явлення особи для впізнання за 3D-моделлю її зовнішності. Названий спосіб є сучасною альтернативою у впізнанні за фотознімками, яке здійснюється відповідно до вимог ст. 228 КПК України. Йому притаманна низка суттєвих переваг, а саме:

а) 3D-моделі можуть віддалятися або наближуватися на прохання особи, яка впізнає;

б) можуть бути обернуті навколо осі та оглянуті з будь-якого ракурсу;

в) зазначений спосіб впізнання зручний для використання в режимі відеоконференції;

г) 3D-моделі можуть бути, за потреби, анімовані (приведені в рух), що дає можливість особі, яка впізнає, використовувати для ідентифікації суб'єкта і динамічні його ознаки, такі як міміку, артикуляцію тощо;

д) важливу роль точні 3D-моделі відіграють в процесі впізнання воєнних злочинців серед полонених військовослужбовців РФ, оскільки не потребують доставки особи, що впізнає та інших учасників на значні відстані в зони, наближені до лінії зіткнення та в інші екстремальні місця, де проводиться досудове розслідування [4, с. 197];

е) 3D-сканування дозволяє об'єктивно, максимально точно і детально зафіксувати просторові та кольорові особливості зовнішності людини [20].

Зазначена особливість надзвичайно важлива в процесі ідентифікації військовослужбовців РФ, підозрюваних у вчиненні воєнних злочинів на території України. Складність впізнання таких осіб зумовлена носінням однакового військового однострою, шоломів, балаклав, фактором розмальовування обличчя з метою маскування тощо. Тому комплексне використання

усіх можливих ознак під час впізнання військовослужбовців дає найкращий впізнавальний результат. Водночас, пред'явлення особи для впізнання за 3D-моделлю її зовнішності носить здебільшого прогностичний характер в Україні, оскільки станом на сьогодні нормативно не врегульована.

Слідча практика в умовах тривалої дії правового режиму воєнного стану окреслює також низку тактичних особливостей пред'явлення для впізнання трупів та їх частин (фрагментів).

Так, ст. 230 КПК України, яка регламентує пред'явлення для впізнання трупа, не містить жодних процесуальних положень щодо механізму такого впізнання, а лише акцентує, що воно проводиться з додержанням вимог ч.ч. 1, 8 ст. 228 КПК України. Однак велике значення аналізованого впізнання у тому, що воно, передуючи молекулярно-генетичній експертизі, сприяє пришвидшеній ідентифікації загиблої особи, завдяки своєчасному відібранню біологічних зразків для зазначеної експертизи у родичів ідентифікованої загиблої особи. Проте недбало проведене впізнання трупа призводить до хибної його ідентифікації. Тому, як зазначає О. Салманов, в умовах дії правового режиму воєнного стану особливе значення має своєчасне пред'явлення трупа для впізнання, оскільки криміналістична ідентифікація ускладнюється або стає неможливою через розкладання або ушкодження трупа, а також через значний проміжок часу від дня загибелі особи і до часу впізнання трупа [21, с. 118–119].

Узагальнивши практику ідентифікації невпізнаних загиблих або зниклих безвісти осіб, експерти Міжнародного Комітету Червоного Хреста окреслили низку причин хибної ідентифікації, головними серед яких та додатково виділених нами, є:

- 1) надмірна надія на впізнання трупа за вторинними ознаками (документами, які знайдені в одязі загиблого, його особистими речами тощо) за відсутності належної перевірки результатів такого впізнання іншими методами;
- 2) недотримання єдиного комплексного системного механізму ідентифікації тіл загиблих людей;
- 3) використання неперевіреної (недостовірної) інформації про загиблу особу;
- 4) проведення впізнання в польових умовах нашвидкуруч без належної його підготовки (освітлення, «туалету» трупа тощо);
- 5) наявність зовнішнього тиску щодо пришвидшення впізнання;
- 6) пред'явлення для впізнання трупа лише одній особі при наявності можливості такого пред'явлення й іншим суб'єктам, які особисто знали загиблого (побратими, посестри, родичі та інші особи);
- 7) значна завантаженість правоохоронних та судово-медичних органів в умовах тривалої агресивної війни РФ проти України [22].

Узагальнюючи викладене, можна виділити додаткові тактичні прийоми пред'явлення трупа для впізнання, зумовлених значною кількістю загиблих воїнів Сил оборони України та цивільних осіб під час агресивної війни РФ проти України.

До зазначених тактичних прийомів, на нашу думку, можна віднести:

1. Підготовка тіла загиблої людини для впізнання, тобто проведення «туалету» трупа (очищення від бруду, крові, інших речовин; відновлення рис обличчя, пошкоджених внаслідок травм або посмертних змін; нанесення гриму (пудри) для маскуванню посмертних плям та надання шкірі природного відтінку тощо) з метою відтворення його прижиттєвого вигляду. Це зумовлено тим, що тіло померлого ще при житті могло бути піддано тортурам, які його спотворили; вимордоване полоном, поганим харчуванням, зневодненням; скалічене осколковими пораненнями тощо [23, с. 121].

2. Ретельна підготовка місця проведення впізнання шляхом забезпечення належного його освітлення та маскуванню. Забезпечення безпеки всім учасникам слідчої (розшукової) дії.

3. Дотримання послідовності та комплексності процедури впізнання з можливістю перевірки його достовірності іншими способами.

4. Повторне пред'явлення тіла для впізнання іншим особам, які добре знали померлого за життя (побратимам, посестрам, родичам, друзям тощо).

5. Пред'явлення для впізнання особистих речей загиблого (оберега, браслета, годинника та інших) особам, які останніми бачили їх наявність у загиблого.

Отже, дотримання викладених тактичних прийомів в процесі пред'явлення для впізнання трупів військовослужбовців Сил оборони України та цивільних осіб, максимально сприятиме достовірності результатів впізнання, а також подальшій підготовці та проведенні молекулярно-генетичної експертизи з метою остаточної ідентифікації особи загиблого.

Як показує практика криміналістичної ідентифікації, окреслюються та узагальнюються також тактичні особливості пред'явлення для впізнання частин тіла, сегментів кінцівок загиблої людини, відрив яких відбувається внаслідок вибухових травм.

До таких тактичних особливостей, на нашу думку, варто віднести:

а) обслідування частини тіла після його очищення від сторонніх речовин на предмет виявлення на ньому особливих та разючих прикмет — шрамів, післяопераційних швів, відсутність пальців на кінцівках, наявність перстня чи пірсингу, оригінальних татуювань тощо [5, с. 622];

б) термінова фото-, відео- фіксація особливих та разючих ознак у різних ракурсах та з різних позицій на частині (фрагменті) тіла загиблої особи;

в) якщо зазначені прикмети розміщені на закритих ділянках тіла загиблого, то обов'язково потрібно підбирати на роль особи, яка буде впізнавати такого суб'єкта, який мав можливість споглядати оголене тіло загиблого у минулому за життя (для прикладу, під час медичного огляду, у лазні тощо);

г) здійснити заміри особливих та разючих прикмет, проставити їх на малюнок або фотознімок, а результати внести в протокол огляду частини (фрагменту) невпізаного трупа;

д) якщо збережена голова, як фрагмент тіла загиблої людини з нешкодженим черепом, проте із спотвореними рисами обличчя, то її збереження дасть можливість у майбутньому здійснити скульптурну реконструкцію відновлення обличчя за черепом людини [10, с. 116; 17].

Важливе значення в ідентифікації осіб, причетних до вчинення воєнних злочинів та успішного оперативного їх розслідування, має пред'явлення речей для впізнання, що регламентується ст. 229 КПК України, проведення якого в умовах дії правового режиму воєнного стану також характеризується певними тактичними особливостями.

В умовах триваючої агресивної війни рф проти України в зонах, наближених до лінії бойового зіткнення, або в сірих зонах, де проводиться досудове розслідування воєнних злочинів, речі, які є об'єктом впізнання, як правило, фігурують у кримінальних провадженнях як речові докази. В умовах воєнних дій масово пред'являються для впізнання речі загиблих воїнів, полонених осіб, або безвісти зниклих військовослужбовців Сил оборони України. Серед них найчастіше фігурують: ексклюзивні обереги, сувеніри, натільні хрестики, іконки, браслети-обереги, особиста зброя військовослужбовця з особливими прикметами на її поверхні (наприклад, вирізаними або вишкрябаними власними ініціалами).

Метою зазначеного впізнання є:

- а) ідентифікація особи, якій належали речі, та зняття з них біологічних зразків для проведення молекулярно-генетичної експертизи;
- б) встановлення місцезнаходження власника речей, або місця його взяття в полон чи поранення;
- в) визначення точного місця його загибелі;
- г) якщо тіло понівечене вибухом, то відшукання та відбір біологічних зразків для проведення молекулярно-генетичної експертизи, та з іншою метою, яка визначається умовами досудового розслідування.

До тактичних особливостей пред'явлення речей для впізнання, на нашу думку, належать:

- 1) забезпечення недоторканності виявлених особистих речей з метою збереження на їх поверхні будь-яких біологічних та інших слідів, зокрема дактилоскопічних відбитків пальців рук тощо;
- 2) для більшої достовірності впізнання речі її потрібно пред'являти декільком суб'єктам впізнання, які споглядали її неодноразово у минулому за різних обставин, близько контактуючи з власником речі;
- 3) для впізнання ексклюзивних речей індивідуального виготовлення (наприклад, дерев'яної фігурки Божої Матері, браслета-оберега з ниток, розмальованої у спеціальний спосіб гільзи та інших) за можливості доцільно пред'являти їх авторові, який виготовляв таку річ, що значно підвищить достовірність впізнання;
- 4) якщо річ рідкісна або старовинна і однорідних речей не існує, або подібних речей в умовах важко відшукати, то така річ пред'являється для впізнання в єдиному екземплярі згідно з приписами ч. 3 ст. 229 КПК України. А особі, яка впізнає пропонується пояснити за якими ознаками вона впізнала річ, яка я їй була пред'явлена;

5) до процесу впізнання зазначеної речі доцільно залучати відповідних фахівців та фіксувати весь процес слідчої (розшукової) дії з допомогою аудіо- та/або відеозапису.

Доцільно наголосити, що значення і потреба у пред'явленні для впізнання речей, трупів, їх фрагментів тощо з метою ідентифікації особи значно зросла у зв'язку з обмеженістю доступу представників правоохоронних та інших органів до інформації Єдиного державного демографічного реєстру України в зв'язку з окупацією частин певних областей ворогом. Здебільшого це стосується Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської та інших регіонів [23, с. 119; 24].

В умовах дії правового режиму воєнного стану значно зросла необхідність у пред'явленні для впізнання тварин, які фігурують у воєнних та інших злочинах як об'єкти (предмети) злочинного посягання. До зазначених тварин належать високовартісні породисті екземпляри (коні, страуси, собаки, коти, екзотичні птахи, плазуни та інші представники фауни).

Окремі з названих тварин, як свідчать публікації у засобах масової інформації, можуть служити засобами вчинення злочину, зокрема відносно полонених військовослужбовців Сил оборони України, а також цивільних осіб, неугодних окупаційній владі на тимчасово окупованих територіях України тощо. Таке використання тварин може здійснюватися у формі цькування собаками, залякування плазунами та іншими тваринами полонених та поранених військовослужбовців Сил оборони України, цивільних осіб з метою їх залякування та отримання потрібної інформації ворогом. Здебільшого це стосується жінок, неповнолітніх осіб, людей похилого віку.

КПК України не регламентує окремого процесуального порядку для впізнання тварин, вважаючи, що положення ст. 229 КПК України стосуються і пред'явлення для впізнання тварин. Однак, на наше переконання, та думку інших науковців, таке впізнання також характеризується низкою тактичних особливостей, які виокремлюють його у самостійний вид впізнання.

До них, зокрема, можна віднести:

1) пред'явлення тварин для впізнання здійснюється в групі однакового виду, розмірів, віку, масті тощо у кількості не менше трьох у вільній природній їм поведінці;

2) зазначене впізнання здійснюється з дотриманням тих самих процесуальних вимог та умов, що і речей (ст. 229 КПК України);

3) пред'явлення тварин для впізнання її власникові, як додатковий засіб забезпечення його якості та достовірності можна здійснити шляхом перевірки реакції тварини на кличку та інші команди господаря. Це дає можливість також перевірити тривалість часу перебування тварини у його володінні та ступінь прив'язаності її до власника;

4) для якісної ідентифікації тварини в процесі впізнання перед початком проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії, під час опитування особи, яка впізнаватиме тварину, варто детально з'ясувати в неї щодо наявності в об'єкта впізнання особливих прикмет: переломів кінцівок, особливостей підков у коней, пошкодження рогів у великої рогатої худоби, наяв-

ність особистих розпізнавальних клейм власника тварини на її тілі, електронних чіпів тощо. Зазначені прикмети сприятимуть якісній ідентифікації тварини.

Підтверджуючи нашу позицію, Ю. Черноус, Т. Синоверська пропонують доповнити КПК України ст. 229¹ «Пред'явлення тварин для впізнання», у якій визначити порядок проведення пред'явлення для впізнання тварин з огляду на характер об'єкта впізнання та мети його проведення [25, с. 43].

Слід також погодитись з Б. В. Безкоровайним, який у своєму дисертаційному дослідженні пропонує розширити перелік об'єктів для ідентифікації, окрім тварин, ще й іншими як живими, так і мертвими біологічними організмами. Для цього згаданий автор пропонує ч.1 ст. 230 КПК України доповнити такими положеннями: «Для впізнання пред'являтися можуть трупи осіб, тварин та інших біологічних об'єктів, що мають ідентифікаційні ознаки» [1, с. 171].

На нашу думку, окремих видів тварин можна ідентифікувати також і за особливостями окремих звуків та за іншими динамічними ознаками.

Отже, розширення біологічних об'єктів впізнання та належного їх кримінально-процесуального закріплення порядку проведення сприятиме подальшому удосконаленню ідентифікаційних можливостей правоохоронних органів у формі пред'явлення для впізнання, як однієї з головних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування як воєнних, так і загальнокримінальних злочинів у період дії правового режиму воєнного стану, а у подальшому — в межах дії відновлювального періоду.

На підставі викладеного можна узагальнити такі **висновки**:

1. Найбільший ефект в ідентифікації особи у формі пред'явлення для впізнання в умовах дії правового режиму воєнного стану дає впізнання живої особи, оскільки саме така ідентифікація дає можливість комплексно використати у впізнавальному процесі усі наявні зовнішні ознаки людини як статичні, так і динамічні, як соціальні, так і супутні.

2. Практика пред'явлення для впізнання особи в умовах дії правового режиму воєнного стану породжує низку тактичних особливостей, які не завжди проявляють себе в умовах мирного часу, особливо в процесі досудового розслідування воєнних злочинів.

3. Впізнання особи за фотознімками, матеріалами відеозапису доцільно проводити лише за відсутності можливості її безпосереднього впізнання у порядку, передбаченому ст. 228 КПК України.

4. Належний ідентифікаційний ефект в умовах дії правового режиму воєнного стану щодо впізнання особи, яка з причин поранення, лікування, реабілітації та з інших поважних причин не може бути присутньою на місці проведення досудового розслідування, дає дистанційне впізнання у режимі відеоконференції. Зазначене впізнання дає можливість зекономити час, ресурси та забезпечити належну інформаційну безпеку відповідних осіб тощо.

5. Значна кількість загиблих військовослужбовців Сил оборони України та цивільних осіб в результаті воєнних дій, які потребують ідентифікації шляхом впізнання в екстремальних умовах, зумовила окреслення низки тактичних особливостей пред'явлення для впізнання не тільки трупів, а і їх частин (фрагментів), що передую молекулярно-генетичній експертизі та створює умови для її якісного проведення.

6. Хибне (помилкове) впізнання тіла невідомої особи в умовах дії правового режиму воєнного стану значно ускладнює та гальмує ідентифікацію особи загиблого і є перепорою у швидкому досудовому розслідуванні воєнних та інших злочинів.

7. Пред'явлення речей та тварин для впізнання в екстремальних умовах воєнних дій також характеризується низкою тактичних особливостей, зумовлених умовами сьогодення.

8. У наукових працях сучасних дослідників пропонується розширити перелік об'єктів впізнання та їх кримінально-процесуального закріплення, що сприятиме своєчасному розслідуванню воєнних та інших злочинів і розвитку різних видів ідентифікаційної діяльності на основі досягнень сучасної науки.

Список використаних джерел

1. Безкоровайний Б. В. Криміналістична ідентифікація за уявним образом під час пред'явлення для впізнання. Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 210 арк. *Електронний репозитарій НАВС*. URL: <https://t.ly/VeKet>.
2. Гарасимів О. І., Ряшко О. В. Пред'явлення для впізнання як слідча (розшукова) дія у кримінальному провадженні. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. 2021. С. 81–87. URL: <https://t.ly/zahSS>.
3. Гулкевич З. Т. Про поняття і проблемні аспекти габітоскопії — криміналістичного вчення про дослідження зовнішності людини. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. № 1. С. 140–153. *Juris Europensis Scientia*. URL: <https://t.ly/eOf6t>.
4. Коваленко А. В. Пред'явлення особи для впізнання за 3D-моделлю її зовнішності. *Криміналістична і судова експертиза*. 2023. Вип. 68. С. 196–204. <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.19>.
5. Корабель М. Г., Шейко К. В. Криміналістична габітоскопія: техніка, що допомагає у розслідуванні воєнних злочинів російської федерації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 621–624. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/157>.
6. Szajna A. P., Huzela M. V. Okazanie oskarżonego w świetle reguły nemo se ipsum accusare tenetur: aspekty prawne i kryminalistyczne. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. Т. 7, № 2. С. 271–281. <http://doi.org/10.23939/law2020.26.271>.
7. Herbowski P., Lorkiewicz-Muszyńska D. Rola ekspertyzy antropologicznej podczas weryfikacji wyników okazania osób. *Problemy Kryminalistyki*. 2017. № 297 (3). P. 5–13. <https://doi.org/10.34836/pk.2017.297.1>.
8. Hanba O., Vychavka V. The role of habitoscopy in the context of investigation war crimes committed by the russian federation. *Law &*

- Border*. 2025. № 2 (6). С. 103–126. https://doi.org/10.32453/law_border.v6i2.2060.
9. Ганьба О. Б., Радчєня Н. М. Нормативно-правове забезпечення огляду місця події при розслідуванні злочинів на державному кордоні: вітчизняний і закордонний досвід. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Вип. № 2, Ч. 3. С. 59–65. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.6>.
 10. Криміналістика / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 4-те вид. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 820 с.
 11. Когутич І. І. Криміналістика. Київ : Атіка. 2008. 888 с.
 12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651–VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/wdLyS>.
 13. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03.08.2021 р. у справі № 761/6970/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://t.ly/jvCT>.
 14. Вирок Холодногірського районного суду міста Харкова від 30.12.2025 р. у справі № 642/5161/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://t.ly/ofWMa>.
 15. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 02.09.2025 р. у справі № 404/6076/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://t.ly/ZQMx8>.
 16. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25.09.2023 р. у справі № 208/2160/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://t.ly/1nKuC>.
 17. Григоренко А. О. Проблеми реалізації методу реконструкції під час пред'явлення для впізнання у кримінальному провадженні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2021. Вип. 42. С. 152–158. <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2021-42-152>.
 18. Laska and Lika v. Albania (applications nos. 12315/04 and 17605/04), judgment of 20 April 2010. European Court of Human Rights. *HUDOC*. URL: <https://t.ly/KSSMP>.
 19. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29.04.2026 р. у справі № 704/1121/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://t.ly/yZAqE>.
 20. Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я, волі та статевої недоторканості особи. Дніпропетровськ, 2007. 94 с. *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*. URL: <https://t.ly/AdomQ>.
 21. Salmanov O. Пред'явлення трупа для впізнання з урахуванням реалій воєнного стану. *Modern Methods of Applying Scientific Theories: Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference (14–17 March 2023, Lisbon, Portugal)*. International Science Group, 2023. P. 118–120. *Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва*. URL: <https://t.ly/asbUj>.
 22. The Forensic Human Identification Process: an Integrated Approach. International Committee of the Red Cross. Geneva : ICRC. 2022. 35 p. *International Committee of the Red Cross (ICRC)*. URL: <https://t.ly/EOUm->.
 23. Каверіна Т. П., Кривонос М. В. Хибність ідентифікації загиблої особи поза візуальним впізнанням в межах досудового розслідування: проблемні питання та правові наслідки. *Науково-інформаційний вісник*

Івано-франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія Право. 2023. Вип. 16 (28). С. 117–125.
<https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.16.28.117-125>.

24. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного демографічного реєстру та надання з нього інформації, взаємодії між уповноваженими суб'єктами, а також здійснення ідентифікації та верифікації. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.2017 р. № 784. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/laptc>.
25. Черноус Ю., Синовельська Т. Розслідування жорстокого поводження з тваринами : методичні рекомендації. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 54 с. *Електронний репозитарій НАВС*. URL: <https://t.ly/WPBJI>.

Oleh HANBA, Nataliia RADCHENIA

(Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine)

Tactics of Conducting Investigative (Search) Actions of Presentation to Identify Various Objects in the Conditions of the Legal Regime of Martial State

The scientific articles analyse the problems of using tactical features in the process of cognition of various objects during the investigation of war and other crimes under the legal regime of martial law. The advantages of various types of prediction for cognition in the process of investigating war and other crimes are argued as one of the key investigative (detective) actions during the pre-trial investigation of the specified crimes on hot pursuit. It is noted that the long-term investigative practice of predicting various objects for cognition in the extreme conditions of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine gives rise to several tactical features in the process of implementing various types of cognition, determined by both subjective and objective factors. The features of the tactics and advantages of prediction for the recognition of a person are analysed in detail, which makes it possible to comprehensively use both static and dynamic, as well as social and accompanying signs of an external person for their identification and identification, which leads to the procedure of pre-trial investigation of war and other crimes by promptly establishing and bringing to criminal responsibility those responsible for their cleansing. The need for the use of remote recognition of a person in the videoconference mode is argued, especially in the conditions of the aggressive war of the Russian Federation against Ukraine, when a person cannot be present at the place of the pre-trial investigation due to injuries, treatment, rehabilitation and other serious reasons. The work analyses the tactical features of prediction for the recognition of unidentified corpses and their parts, which significantly accelerates and facilitates the conduct of molecular genetic examination by creating appropriate conditions for the final identification of the deceased. The tactical features of other types of recognition (of things, animals, their corpses, etc.) in the conditions of the legal regime of martial law are characterised. The need for expansion and criminal-procedural consolidation of additional objects for identification is substantiated, which significantly expands the identification capabilities of pre-trial investigation bodies in the process of investigating war and other crimes.

Keywords: presentation for identification, forensic tactics, investigative (search) action, martial law, forensic identification, forensic examination, criminal proceedings, pre-trial investigation, criminal offence, war crime, suspect, subject of crime.

Надійшла до редакції 23.05.2026
Прийнята до друку 22.06.2026

Опублікована онлайн 25.06.2026
Опублікована 30.08.2026

Декларації

Внесок авторів. Автори спільно розробили концепцію дослідження, визначили проблемні питання використання тактичних особливостей пред'явлення для впізнання різних об'єктів під час розслідування воєнних та інших злочинів в умовах воєнного стану, а також сформулювали пропозиції щодо їх вирішення. О. Ганьба — загальне наукове керівництво дослідженням, організація роботи над статтею, аналіз тактичних особливостей пред'явлення для впізнання невпізнаних трупів, їх частин та інших об'єктів, обґрунтування доцільності застосування дистанційного впізнання особи, формулювання пропозицій щодо розширення та кримінального процесуального закріплення додаткових об'єктів для впізнання, кінцеве наукове редагування, доопрацювання та вичитування тексту. Н. Радченя — методологія дослідження, збір матеріалів, добір джерел, аналіз судової практики, аналіз тактики пред'явлення особи для впізнання та його значення для пришвидшення досудового розслідування воєнних та інших злочинів, структурування дослідження, редагування та доопрацювання тексту.

Фінансування. Дослідження виконано без зовнішнього фінансування та не належить до наукової теми.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Використання штучного інтелекту. Автори не використовували інструментів штучного інтелекту та підтверджують самостійність виконання дослідження, формування аргументації і висновків, несуть повну відповідальність за зміст статті.